

הרנוג השיטים *Loranthus acaciae* - מטפס ר"ש

הנטפל לצמחים במדבר (ינואר 2019)

כתבה: ערגה אלוני.

הרנוג השיטים (*Loranthus acaciae*) (הרנוגיים), הוא טפיל ר"ש, בעל עלים ירוקים מטמיעים (ע"כ מכונה טפיל למחצה), שהפונדקאים שלו הם מינים ר"ש מדבריים. זהו צמח מעוצה חסר שורש בקרקע, בעל ענפים חומים הנצמדים אל ענפי הפונדקאים, בענפים אלה, מתפתחים שורשי מציצה אשר חודרים אל רקמת ההובלה של הצמח הפונדקאי, מהם הם יונקים מים ומינרלים. את הסוכרים מייצר **הרנוג השיטים** בעצמו באמצעות עליו הירוקים. הענפים מתפתלים בצפיפות על הפונדקאי והם בולטים בצורתם.

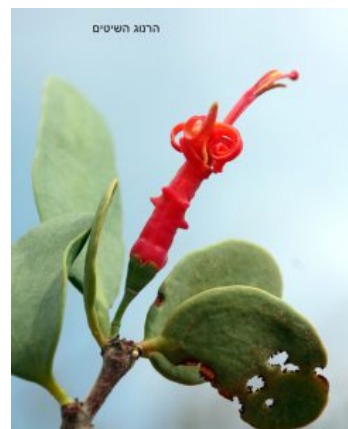

מימין: הרנוג השיטים נטפל לשיטה. משמאל: שורשי מציצה שחדרו לענף העץ. תמונות ערגה אלוני ©

העלים קשיחים, פשוטים, שפתם תמימה. צבעם ירוק כהה, צורתם דמוית ביצה. הם קרחים נישאים על פטוטרת קצרה, אורכם כ- 7 ס"מ, יושבים נגדית על הגבעול.

הפרח דו מיני, אדום, מרהיב בצבעו על רקע עלוות הפונדקאי. בצעירותו צבעו ירוק המשתנה לאחר ההפריה לאדום. צורתו מאורכת וצרה (4 ס"מ). לפרח עטיף כפול. הגביע קצר בן 3-4 עלים מאוחים לצורת כוס קצרה (2-3 מ"מ) ורחבה צבעה ירוק. מהגביע מתמשכת כותרת מאוחה לצורת גליל, בת 4-8 עלים. בבסיסה קרוב לגביע מספר בליטות קצרות אדומות. בהמשך, עלי הכותרת מפורדים, מאורכים וצרים המסתלסלים אחורנית. האבקנים מעורים בכותרת ובולטים ממנה. מספרם כמספר עלי הכותרת. הזירים אדומים המאבקים מסודרים כהמשכו של הזיר וצמודים לעמוד העלי. ביניהם בולטת מעל, צלקת

כדורית אדומה של העלי. עם הבשלת גרגירי האבקה מתרחקים הזירים מהעלי. השחלה תחתית בת מגורה אחת וביצית אחת. הפרי עסיסי בעל ציפה אדומה בולטת בהבשלתו. הזרע דביק.

מימין ובאמצע: עלים פשוטים ופרחים משמאל: תפרחות בולטות לאורך הגבעול. תמונות ערגה אלזוני ©

מאביקי הפרחים הם חרקים וציפורים בעיקר צופית. **הרנוג השיטים** מהווה מקור חשוב למזונה של הצופית שהוא צוף הפרחים. נמצא שבשלב בו הפרח ירוק הפרשת הצוף בו מרבית, על כן היא מעדיפה פרחים ירוקים כמקור עיקרי למזונה הטבעי. הצופית שהיא ציפור טרופית, בעבר, בית גידולה היה אזור יריחו. היא התפשטה לעמק הירדן, והרחיבה את תחום מחייתה מערבה לסביבת האדם בשל הימצאות פרחים בעלי צוף בגינות ברוב אזורי הארץ. עוד נמצא שיש צמחים של הרנוג הפורחים כמעט כל השנה. אחרים פורחים בשני שיאים בקיץ ובחורף. אלה שפרחו בקיץ משך הפריחה היה קצר מזה של החורף. ונמצאו יותר פרחים נקביים מאשר הרמפרודיטים. בחורף ובאביב שיעור חניטת הפרי היה נמוך מאשר בקיץ והוא קשור להימצאות מאביקים.

מימין: שיא פריחה. משמאל: פרי. תמונות ערגה אלזוני ©

הזרע מופץ ע"י ציפורים. אלה נמשכים לפרי העסיסי האדום. אוכלים את ציפתו והזרעים

הדביקים נדבקים למקורם. בניסיון להיפתר מהם מחככים הציפורים את מקורם בענף הפונדקאי ונשארים עליו. נביטת הזרע נעשית על ענף הפונדקאי. שורשון פורץ מהזרע וחודר אל רקמות ההובלה של גבעול הפונדקי, המשמש לו מקור לחומרי הזנה. לאחר שהנבט גדל ופיתח עלים, הוא מייצר לעצמו את מזונו.

הפונדקאים של **הרנוג השיטים** הם רבים: מיני שיטה, שיזף מצוי, מיני אשל, זקום, אוג קוצני, תאנה, ימלוח, רותם המדבר, אלה אטלנטית, רכפתן מדברי, מלוח קיפח וימלוח פגום. זהו צמח טרופי המצוי בחבל הסודני במזרח אפריקה. בארץ הוא נפוץ במדבריות חמים: בבקעה, במדבר יהודה והנגב. בקעת ים המלח ועמק הערבה, וכן צפונה לגלבוש עד עין רוויה שהיא תחום תפוצתו הצפוני של הצמח.

ספרות:

דנין א 1983 החי והצומח של ארץ ישראל. תל אביב, משרד הביטחון, כרך 10.

ויזל י פולק ג וכהן י 1985 אקולוגיה של הצומח בארץ ישראל. אוניברסיטת ת"א. 461 עמ'.

זבולוני ע ואיזיקוביץ ד 1985 משמעות הצבע האדום בפרחים המואבקים ע"י ציפורים. רותם 14 החברה להגנת הטבע עמ. 14-29.

זהרי מ 1978 כל עולם הצמחים. הוצאת עם עובד.

פינברון-דותן נ ודנין א 1991 המגדיר לצמחי-בר בארץ-ישראל. כנה. ירושלים.

Cruden RW 1972 Pollinators in high-elevation ecosystems: relative effectiveness of birds and bees. Science 176: 1439-1440.

Ilan R 1977 Effects of temperature, day length and exogenous growth regulators on sex expression of *Hirschfeldia incana* (L.). (in Hebrew) Lag. Foss. MSc thesis, Botany Department, Tel Aviv University.

Rebelo Ag 1987 Bird pollination in the Cape Flora. In: Rebelo Ag (ed) A

preliminary synthesis of pollination biology in the Cape Flora. South African National Scientific Programmes Report No 141, Pretoria, pp 83-108.

Vaknin Y 1996 Flowering seasonality and flower characteristics of *Loranthus acaciae* Zucc. (Loranthaceae): Implications for advertisement and bird-pollination. September, Volume 9, Issue 5, pp 279-285.

Zohary M and Feinbrun-Dothan N 1966-1986 Flora Palaestina. Parts 1-4. Israel Academy of Sciences, Jerusalem.

Zohary M 1980 A new analytical flora of Israel. (in Hebrew) Am Oved, Tel Aviv.

Zohary M 1982 The plant world: morphology, taxonomy, evolution, biology. (in Hebrew) Am Oved, Tel Aviv.

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: אלוני ע 2019 הרנוג השיטים *Loranthus acaciae* - מטפס ר"ש הנטפל לצמחים

במדבר (ינואר 2019), פורחי החודש, כתב-עת "כלנית" מספר 6.

[/https://www.kalanit.org.il/loranthus_acaciae_blooming](https://www.kalanit.org.il/loranthus_acaciae_blooming)